УДК 37.03-054.68:009:378.461(477)

К.В.АНТОНОВА,
старший викладач
(м.Луганськ)

Вплив дисциплін гуманітарного блоку на процес адаптації іноземних студентів на початковому етапі навчання у медичних університетах України

У статті розглянутий вплив гуманітарних дисциплін на процес адаптації іноземних студентів в медичному університеті. На основі аналізу поняття „адаптація" в широкому значенні виділений зміст поняття „адаптація іноземних студентів". Виділені дезадаптуючі чинники процесу адаптації іноземних студентів, а також їх залежність від характерних особливостей іноземних студентів медичного університету. Розглянутий вплив та внесок окремих дисциплін гуманітарного блоку на процес адаптації іноземних студентів в начально-виховному середовищі медичного університету. Зроблений висновок, що „Українська (російська) мова як іноземна" несе в собі вагомий та суттєвий потенціал для процесу адаптації іноземних студентів в навчально-виховному середовищі медичного університету. Представлена пряма залежність результативності навчальної діяльності іноземних студентів від рівня адаптованості.

Ключові слова: *іноземні студенти, адаптація, гуманітарні дисципліни, дезадаптуючі чинники, „культурний шок", мовний бар'єр.*

Постановка проблеми у загальному вигляді… Кількість іноземних студентів з кожним роком в Україні зростає. Найбільш популярними серед іноземних студентів є медичні, інженерно-технічні, економічні спеціальності. Медичні університети України посідають одне з перших місць серед українських вищих навчальних закладів за кількістю іноземних студентів. В процесі реформації системи вищої освіти найбільше уваги приділяється відповідним професійно-орієнтованим дисциплінам. Дисципліни гуманітарного блоку в негуманітарних вищих навчальних закладах здебільшого „страждають" від браку кількості годин та великого обсягу інформації для самостійного вивчення студентами.

Більшість іноземних громадян, які приїжджають навчатися в Україну, не проходять підготовчі курси, а отже, одразу поринають в незвичне, невідоме, незрозуміле середовище навчального закладу та українського суспільства. Окремий курс, направлений на адаптацію іноземних громадян до навчального процесу у вищому медичному закладі та до життя в чужій країні, інтеграцію в полінаціональне оточуюче суспільство в навчально-виховному процесі вищого медичного закладу не передбачений освітньою програмою. Дану роль призвані виконувати дисципліни гуманітарного блоку: „Українська (російська) мова як іноземна", „Історія української культури", „Елективний курс (Краєзнавство)", „Основи загальної психології та педагогіки", „Філософія".

Формулювання цілей статті… Мета статті: визначити рівень впливу окремих дисциплін гуманітарного блоку на процес адаптації іноземних студентів та виявити залежність успішності в навчанні від рівня адаптованості іноземних студентів.

Аналіз досліджень і публікацій… Дослідження питань адаптації в широкому значенні висвітлені в роботах вчених І.П.Павлова, І.М.Сеченова, Ч.Дарвіна, Ж.Піаже. Вивченням проблеми адаптації, соціалізації студентської молоді займалися вітчизняні та зарубіжні науковці: Є.А.Ямбург, С.В.Красіков, М.М.Безруких, Г.Г.Овчинніков, А.Д.Глоточкін та ін. Актуальні проблеми навчання та життя в новому соціальному середовищі студентської молоді досліджували В.Л.Кікоть, В.О.Петровський, А.В.Симоненко, Т.В.Середа, М.І.Лісін, Д.Клаузен, З.Фройд та ін. В психологічній літературі питання адаптації студентської молоді досліджене в роботах Т.Алєксєєва, Ю.Бохонкова, В.Демченко, О.Кузнецова, Л.Литвінова, В.Скрипник та ін. Процес адаптації студентів в навчально-виховному процесі вищого навчального закладу представлений в роботах С.Гурі, М.Левченко, В.Штифурак та інших вчених. Проблеми адаптації іноземних студентів досліджувала Д.Порох. В наявних дослідженнях представлені здебільшого чинники, які негативно впливають на процес адаптації і які необхідно подолати задля досягнення гармонійного розвитку студентської особистості. В науковій літературі процес адаптації іноземних громадян засобами гуманітарних дисциплін досліджений недостатньо, потребує детального аналізу та розробки практичних методів, направлених на оптимізацію процесу адаптації іноземних студентів засобами дисциплін гуманітарного блоку.

В статті нам необхідно розв'язати такі завдання: визначити зміст поняття „адаптація іноземних студентів", виявити характерні особливості іноземних студентів у вищих медичних

закладах, проаналізувати вплив окремих дисциплін гуманітарного блоку на процес адаптації іноземних студентів та виявити залежність між успішністю в навчанні та рівнем адаптації іноземних студентів.

Виклад основного матеріалу… Адаптація в загальному значенні (від. лат. adapto – пристосовую) – це ефективна взаємодія організму з навколишнім середовищем [1, с.354]. Цитуючи І.Кохена, можна сказати, що адаптація – це процес, за допомогою якого людина отримує можливість продуктивно використовувати для задоволення потреб своє навколишнє середовище [2, с.41].

У численних дослідженнях адаптації відсутній єдиний принцип її класифікації, зміст її різновидів та їхній взаємозв'язок. В адаптації студентів до навчального процесу можна виділити ряд аспектів: фізіологічний, дидактичний, соціально-педагогічний та професійний.

Фізіологічний аспект адаптації – це зміна усталеного динамічного стереотипу і формування нової системи умовно-рефлекторних зв'язків.

Дидактичний аспект адаптації забезпечує єдність в системі „школа–вищий навчальний заклад", поступове введення в сферу системи навчання вищого навчального закладу (підготовку до нових форм і методів роботи у вищому навчальному закладі, вироблення навичок самостійності в навчальній та науковій роботі).

Соціально-педагогічний аспект адаптації пов'язаний зі складнощами засвоєння нових норм, встановлення і підтримання студентом певного соціального статусу в новому колективі, який до того ж тільки формується.

Професійний аспект спрямований на формування загальних уявлень про характер вимог, які висуває дана професія до особистості та готовності студентів до успішного оволодіння обраною професійною діяльністю [3, с.41].

В процесі адаптації головним об'єктом є студент. Швидкість, якість, ефективність процесу адаптації іноземних студентів залежить не тільки від рівня організованості навчально-виховного процесу вищого навчального закладу, а й від психологічно-вікових та національно-етнічних особливостей іноземних студентів певного вищого навчального закладу, а саме, медичного університету.

Отже, на нашу думку, характерними особливостями іноземних студентів вищого медичного закладу є:

строкатий національно-етнічний склад іноземних студентів: в ДЗ „Луганський державний медичний університет" навчаються іноземні студенти з більше ніж зі 100 країн світу;

національний, культурний та релігійний склад іноземних громадян досить різноманітний, що може призводити до проблем на релігійному та культурному ґрунті;

необізнаність та неготовність іноземних студентів до географічно-кліматичних умов життя в Україні, які суттєво відрізняються від звичних для них умов в країнах Африки, Індії, Іраку та ін.;

іноземні студенти відчувають значний дискомфорт у приготуванні їжі, вибору звичних для їхнього раціону харчування продуктів, особливо в перші місяці навчання, а з різким похолоданням взимку, іноземним студентам важко підібрати теплий та зручний одяг;

мовний бар'єр та „культурний шок" супроводжують іноземних студентів протягом перших місяців, а інколи і першого року навчання в медичному закладі;

постійне моральне та психологічне навантаження пов'язане з опануванням нової системи освіти, пристосуванням до вимог викладачів вищої школи, відмінний від шкільного розпорядок дня, особистісна відповідальність та тягар прийняття самостійних рішень без підтримки батьків та близьких, які знаходяться далеко;

в медичному університеті академічні групи здебільшого формуються без урахування національно-етнічного складу іноземних громадян, у зв'язку з цим, іноземні студенти вимушені ще й пристосовуватися до представників інших національностей, культур, релігій, знаходити спільну мову, уникати конфліктних ситуацій.

вік іноземних студентів становить 17-23 роки. Даний вік характеризується підвищеними вимогами до себе та до інших, становленням індивідуальності та характеру, формуванням вольових якостей характеру. Іноземні студенти в цей час потребуються батьківської підтримки, прикладу для наслідування, сторонньої допомоги;

на початковому етапі навчання, поки йде пристосування до навчання та життя в новому соціумі, іноземним студентам дуже важко дається безпосередньо процес навчання, широко розповсюджені прояви апатії, депресії. На жаль, відомі випадки самогубства іноземних студентів.

Необхідно зазначити, що згідно з наведеними особливостями іноземних студентів, які навчаються в вищому медичному закладі, процес адаптації значно ускладнений дезадаптуючими чинниками. Процес адаптації іноземних студентів не може бути некерованим. Тільки ефективна та систематизована організація процесу адаптації сприятимуть подоланню дезадаптуючих

факторів та повноцінній інтеграції іноземних студентів в нове навчально-виховне середовище медичного університету.

Реформація сучасної вищої школи, перш за все, направлена на гуманізацію навчально-виховного процесу. Розв'язання проблеми гуманітарної підготовки студентів у вищих закладах освіти в сучасних умовах можливе шляхом наповнення навчально-виховного процесу гуманітарним змістом, який узгоджується із кращими надбаннями цивілізації, орієнтований на безпосередній розвиток людини і відповідає потребам її самореалізації й актуальним завданням відродження культури [4, с.126].

В „Основних напрямах досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні" зазначається, що перспективними є дослідження проблем гуманізації та гуманітаризації вищої освіти, теоретичних і прикладних складових змісту гуманітарної підготовки, зокрема, у вищих медичних навчальних закладах. У більшості вищих навчальних закладів медичного профілю домінує думка, що пріоритетною є суто професійна підготовка спеціалістів. Роль гуманітарного знання недооцінюється... Саме гуманітарні науки розвивають у людині такі якості, як порядність, відчуття прекрасного, відповідальність, людяність. Тому не вузького спеціаліста, обмеженого рамками своєї спеціальності, а освічену у вищій мірі людину повинен готувати вищий навчальний заклад" [5, с.29].

Для іноземних громадян передбачено викладання таких гуманітарних дисциплін: „Українська (російська) мова як іноземна", „Історія української культури", „Основи загальної педагогіки та психології", „Історія української культури", „Філософія", „Елективний курс (Краєзнавство)". В медичному університеті велика кількість годин відводиться на вивчення української (російської) мови: на першому курсі близько 300 годин, на другому – 250 годин, на третьому – 120 годин, на четвертому – 72 години. Значно менше, але не менш важливими за значущістю, відводиться на вивчення інших дисциплін гуманітарного блоку, так, наприклад, „Історія української культури" – 26 годин, „Основи загальної педагогіки та психології" – 16 годин.

На нашу думку, найвагомішим чинником в процесі адаптації іноземних студентів на початковому етапі навчання є „Українська (російська) мова як іноземна". Іноземні студенти більшу частину навчального часу проводять на заняттях з вивчення мови, активно спілкуються з викладачем, який їх розуміє. В свою чергу, для викладача української (російської) мови як іноземної, необхідно не тільки навчити говорити та розуміти мовлення інших, а й вмотивувати його до навчання, підтримати у важкі для студента перші місяці навчання в чужому та незвичному навчально-виховному середовищі. На фоні перенасичених інформацією та завданнями професійно орієнтованих дисциплін „Українська (російська) мова як іноземна" має виступати в формі релаксаційно-мотивуючого методу заохочення, залучення та інтеграції не тільки в навчально-виховне середовище медичного університету, а й в новий український соціум. Вивчення мови сприяє налагодженню комунікативних „мостів" між студентами з різними релігійно-культурними вподобаннями. Творчі завдання, встановлення діалогічного характеру проведення заняття „викладач-студент", „студент-викладач" та „студент-студент" формують дружню та комфортну атмосферу в академічній групі та за її межами. Методика викладання дисципліни „Українська (російська) мова як іноземна" передбачає залучення студентів до творчої роботи, організацію тематичних вечорів, конференцій, відкритих занять, метою яких є не тільки вдосконалення мовних навичок, а й гармонізація психологічного клімату в групі, знайомство студентів з культурою поведінки та етикетом спілкування, прийнятим в країні їхнього перебування. Спільні з вітчизняними студентами тематичні заходи нівелюють страх спілкування з носіями інших мов, знайомлять не тільки з мовою, а й з культурою українського народу, виводять студентів на новий рівень спілкування, організують дозвілля. Вивчення мови на сучасному етапі виходить далеко за межі аудиторних занять, оскільки неможливо опанувати мову без наочних знань про місто, в якому перебувають іноземні студенти, не побачивши специфічні українські предмети побуту, особливості сервісних служб тощо.

Не велика кількість годин, але тим не менш за значущістю в процесі адаптації іноземних студентів відіграють й інші дисципліни гуманітарного блоку: „Історія української культури" та „Історія України", а також „Елективний курс (Краєзнавство)". Особливо звертаємо увагу на взаємозв'язок та інтегроване вивчення двох дисциплін: „Історія української культури" та „Українська (російська) мова як іноземна". Ознайомлення та дослідження української культури мотивує студентів до вивчення української (російської) мови, і навпаки, вивчення української (російської) мови пробуджує інтерес до вивчення культури України. Більше того, вищезазначені дисципліни формують позитивні думки, почуття гордості у іноземних студентів до країни, в якій вони отримують вищу освіту. Вивчення та обговорення історичних аспектів культурного розвитку української держави, історії становлення державності, шлях розвитку та особливості становлення української культури та менталітету дозволяють інтегрувати іноземних студентів в український

соціум, сприяють кращому порозумінню з викладачами, корінним населенням. Наочні заняття, проведені за межами аудиторій, дозволяють ближче познайомити іноземних студентів з містом, в якому вони живуть, наближують до реалій життя.

„Елективний курс (Краєзнавство)" не тільки допомагає краще пізнати іноземним студентам менталітет та національні особливості регіону, в якому вони живуть та навчаються. Отримані знання на заняттях з „Краєзнавства" дозволяють студентам адаптуватися до особливостей культури та менталітету місцевих жителів, до кліматичних умов, притаманних нашому регіону, допомагають організувати побут та дозвілля в умовах гуртожитку або орендованої квартири.

Таким чином, в умовах активного вивчення професійно-орієнтованих дисциплін медичного профілю з перших днів навчання саме дисципліни гуманітарного блоку мають на меті адаптувати іноземного студента до життя та навчання у вищому медичному університеті. Провідна роль в процесі адаптації іноземних студентів належить вивченню „Української (російської) мови як іноземної" та викладачам даної дисципліни. Для іноземних студентів викладачі мови стають кураторами та наставниками на початковому етапі навчання. Викладачі мови не тільки формують необхідні мовні знання, вміння та навички, а й несуть в собі значний виховний потенціал, формують особистість майбутнього фахівця, виховують загальнолюдські якості характеру, регулюють атмосферу в новоствореному колективі іноземних підлітків, допомагають створити оптимальні та комфортні умови навчання в медичному університеті та життя в Україні. Саме вивчення української (російської) мови дозволяє реалізувати весь потенціал молодої особистості, інтегруватися в соціум, сформувати професійно- та морально-значущі якості характеру, необхідні для сучасного фахівця.

Навіть невелика кількість годин дисциплін „Основи загальної педагогіки та психології", „Історія української культури", „Філософія", „Елективний курс (Краєзнавство)" не зменшує їхньої значущості в загальному процесі адаптації іноземних студентів. Дані дисципліни виступають в ролі мотиваційних та заохочувальних факторів в навчально-виховному процесі вищого медичного закладу.

Висновки… Отже, блок гуманітарних дисциплін дозволяє іноземним студентам ефективніше та скоріше адаптуватися до навчання в чужій країні, відчути себе повноцінними членами суспільства, а це, в свою чергу, підвищує результативність та ефективність навчання, сприяє психологічній та моральній врівноваженості, є підґрунтям для повноцінного розвитку гармонійної особистості.

Подальше дослідження процесу адаптації іноземних студентів в вищому медичному закладі ми вбачаємо в розробці методів оптимізації процесу адаптації іноземних студентів засобами дисциплін гуманітарного блоку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Психология : [учебн. для гум. вузов] / [под общ. ред. В. Н. Дружинина]. – СПб. : Питер, 2001. – 656 с.

2. Cohen Yehudi. Culture as Adaptation // Y. Cohen (ed.) Man in Adaptation: The Cultural Present / Cohen Y. – Chicago : Aldine, 1968. – 120 p.

3. Левківська Г. П. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти : [навч. посіб.] / Левківська Г. П., Сорочинська В. Є., Штифурак В. С. – К., 2001. – 128 с.

4. Вознюк О. М. Особливості вивчення гуманітарних дисциплін у технічних університетах / О. М. Вознюк // Вісник НТУУ „КПІ". Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2006. – Вип. 1. – С. 126–128.

5. Григор'єва С. В. Гуманітаризація вищої освіти як шлях формування спеціаліста XXI ст. / С. В. Григор'єва // Інженерна освіта на межі століть: традиції, проблеми, перспективи. – 2000. – С. 29–30.

Аннотация

Е.В.Антонова

Влияние дисциплин гуманитарного блока на процесс адаптации иностранных студентов на начальном этапе обучения в медицинских университетах Украины

В статье рассмотрено влияние гуманитарных дисциплин на процесс адаптации иностранных студентов в медицинском университете. На основе анализа понятия „адаптация" в широком значении выделено содержание понятия „адаптация иностранных студентов". Выделены дезадаптирующие факторы процесса адаптации иностранных студентов, а также их зависимость от характерных особенностей иностранных студентов в медицинском университете. Рассмотрено влияние и вклад отдельных дисциплин гуманитарного блока на процесс адаптации иностранных студентов в учебно-воспитательной среде медицинского университета. Сделан вывод, что „Украинский (русский) язык как иностранный" несет в себе весомый и существенный потенциал для процесса адаптации иностранных студентов в учебно-воспитательной среде медицинского университета. Представлена прямая зависимость результативности учебной деятельности иностранных студентов от уровня адаптированности.

Ключевые слова: *иностранные студенты, адаптация, гуманитарные дисциплины, дезадаптирующие факторы, „культурный шок", языковой барьер.*

Summary
K.V.Antonova
Humanitarian Disciplines Influence on the Foreign Students Adaptation Process at the Initial Stage of Education in the Medical Universities of Ukraine

In this article the influence of the humanities on the adaptation of international students in the medical university is considered. Based on analysis of the concept of "adaptation" in the broad sense the meaning of "adaptation of foreign students" is outlined. Maladjusted factors of the process of foreign students adaptation, as well as their dependence on the characteristic peculiarities of foreign students at the medical university are singled out. The influence and the contribution of some disciplines of humanitarian block on the adaptation of foreign students in the educational environment of medical university are studied. It is concluded that "the Ukrainian (Russian) language as a foreign language" carries a significant and substantial potential for the adaptation of foreign students in the educational environment of medical university. Direct dependence of the effectiveness of the training of foreign students from the level of adaptation is offered.

Keywords: *foreign students, adaptation, humanitarian disciplines, maladjusted factors, „cultural shock", linguistic barrier.*
Дата надходження статті: „28" вересня 2012 р.

УДК 37.034.112.2

Т.О.АРТЕРЧУК,
кандидат педагогічних наук
(м.Рівне)

Моральне виховання майбутнього юриста при вивченні німецької мови

У статті розглянуто можливості виховного впливу на майбутніх фахівців-юристів засобами німецької мови. Автор підкреслює моральний потенціал, що його містить у собі як зміст іншомовного тексту (літературні уривки, прислів'я, крилаті вислови), так і форма проведення заняття (комунікативні вправи, парна і групова робота, рольова гра).

Ключові слова: *моральне виховання, іноземна мова, студенти-правники*

Постановка проблеми у загальному вигляді… Проблема духовного виховання сьогодні стоїть у нашому суспільстві як ніколи гостро. Причин тому досить багато і одна з них – абсолютна деідеологізація суспільства, ліквідація інституту виховання. Відмова від ідеології минулого призвела до розпаду „зв'язку часів", нівелювала почуття співпричетності до історії своєї батьківщини. Тиражовані на всю країну засоби масової інформації ведуть руйнівну антидуховну пропаганду, стають причиною зниження критеріїв моральності і нерідко погрожують психологічному здоров'ю людини.

За таких умов усе більшої ваги у завданнях юридичної освіти набуває моральне виховання особистості. Адже високий рівень моральної культури особливо необхідний юристам, оскільки ігнорування ними загальнолюдських цінностей та норм суспільної та релігійної моралі призводить до порушень законності, зловживання владою і службовим становищем, деформації їхньої моральної та правової свідомості. На вивчення майбутніми правниками етичних проблем своєї професії, знання та дотримання ними моральних норм і принципів у процесі виконання службових обов'язків повинні бути спрямовані не лише професійна етика чи юридична деонтологія, але й всі навчальні дисципліни, які вивчаються студентами-правниками. Не є винятком і курс іноземної, зокрема, німецької мови.

Аналіз досліджень і публікацій… Навчальна дисципліна „Іноземна (німецька) мова" в юридичному навчальному закладі має істотну особливість: вона вивчається як засіб спілкування, а тематика й ситуації для мовлення привносяться з побутової, академічної, професійної та багатьох інших сфер життя студента. Можливості виховного процесу через такий предмет, як „Іноземна (німецька) мова" унікальні. В процесі оволодіння іноземною мовою розвиваються як інтелектуальні, мовні, емоційні здібності студентів-правників, так і їхні особистісні якості. Іноземна мова, як ніякий інший навчальний предмет, відкритий для використання змісту з різних областей знань. Питанням морального виховання студентської молоді засобами іноземної мови присвятила своє дисертаційне дослідження А.М.Юзлікаева [4]. У роботі О.С.Хорошайло [1] досліджено формування у студентів загальнолюдських цінностей під час занять з іноземної мови, російські вчителі-практики, наприклад О.М.Арапова [2], Л.О.Озерова [3] та інші дослідили питання морального виховання учнів на уроках іноземної мови та залучення школярів до